

*Управління культури і туризму
Хмельницької міської ради
Хмельницька міська ЦБС
Бібліотека-філія №6*

Історія мікрорайону Лезневе

Інформаційна довідка

*Хмельницький,
2011*

ІСТОРІЯ МІКРОРАЙОНУ ЛЕЗНЕВЕ

Офіційних документів про точну дату заснування села Лезневе біля Хмельницького немає. Але відомо, що люди на його території жили із глибокої давнини. На сьогодні з урахуванням неперевіраних розвідками ймовірних об'єктів в межах села відомо 9 пам'яток археології. Найдавніші з них належать до скіфського періоду, доби бронзи та черняхівської культури. Таким чином, на місці сучасного Лезневого поселення існувало задовго до першої згадки про село.

ПОЛЬСЬКА ДОБА

Найдавніша писемна згадка про село з'явилася у 1493 році, коли поселення було занесене до реєстру димів Подільського воєводства. В реєстрі було написано, що в перекладі з латинської означає: «Глезнівці мають шість димів» (близько 35-40 чол). В сусідніх селах Голішині та Плоскирові було відповідно шість та сім димів. Отже, на той час Лезневе було невеликим селом, як і більшість сіл на Поділлі і з кінця XV століття до 30-40-х років XVI ст. і знаходилось у Меджибізькій волості (повіті).

Краєзнавець Є. Назаренко, посилаючись на документи Кам'янецького земського суду, в своїх публікаціях писав, що одне з найдавніших поселень цієї місцевості – королівське село Глезнів над Бугом в 1522 році було віддане в довічне володіння за вірну службу шляхтичу Миколаю Якимовському. Як правило, такі села переходили у власність їх синів.

Наступним володарем села Глезнова був Бернгард Претвіч (1500-1563), німець за походженням, який народився в Сілезії і в кінці 20-х років XVI ст. пішов на військову службу до Речі Посполитої. Прославився обороною кордонів від нападу татар. В подяку за це королева Бона поставила його старостою у Барі. Крім цього, у 1539 році Претвіч отримав у Королівщини в свої володіння Шарівку, п'ять селищ у Барському повіті, прикордонне містечко Жванець, Глезнів та інші поселення.

Глезневом Претвіч володів близько одинадцяти років. У 1550 році польський король Сигізмунд II Август відзначає службу та хоробрість Мацея Влодека із Германова, хорунжого та кам'янецького старосту за охорону кордонів від вторгнення ворогів, і надає йому в спадкове володіння «Плоскирів, Леснів і Голишин з прилеглостями над Бугом в повіті Кам'янецькім лежачими».

У 1569 році власником Проскурівського староства залишався Мацей Владек, який у шлюбі з Лаською, донькою серадського воєводи, мав сина Станіслава, до якого згодом і перейшли плоскирівські землі. У 1578 році староство продовжувало належати ротмістру Станіславу Владеку, майбутньому белзькому воєводі та галицькому старості, який у шлюбі з Ельжбетою Замойською, сестрою канцлера і коронного гетьмана Яна Замойського, мав лише доньку Ядвігу. Чому Плоскирів з прилеглими селами, в тому числі і Глезновом на початку XVII ст. не відійшов у спадок від Станіслава до його доньки Ядвіги Фірлейової – невідомо, але староство знову стало королівською власністю, що видно з люстрації каштеляна кам'янецького Гуменського, укладеної 1616 року, коли посесором цих володінь був воєвода подільський Станіслав Лянцкоронський.

Під час Визвольної війни українського народу (1648-1657) під проводом Богдана Хмельницького Плоскирівське староство неодноразово переходило із рук у руки ворогуючих сторін, при цьому зазнаючи великих руйнувань як від польських військ, так і від козацьких та повстанських загонів, внаслідок чого край зазнав повного спустошення, про що свідчить «Реєстр димів Летичівського повіту 1661 року»

Майже не вивченим в історії Плоскирівського староства залишається період з 1672 по 1699 роки, коли Поділля перебувало під владою Османської імперії. Після 27 річної окупації Туреччина повернула Речі Посполитій територію Поділля.

Шляхетський сеймик Подільського воєводства 8 червня 1702 року відзначав, що «свавільні люди» наступають на життя і багатства шляхти. На цьому ж сеймику проскурівський староста заявив, що з міста «тридцять сім чоловіків гультяїв подалося», а в сусідньому селі «Глезнево всі хлопи збунтували». Польська шляхта жорстоко придушувала народні виступи. Та, незважаючи на те, що в березні 1703 року польний гетьман А. Сенявський видав універсал, в якому оголошував про придушення повстання та суворе покарання винних в бунтах, народні виступи на Поділлі не вгасали ще тривалий час.

Незважаючи на селянські виступи, Плоскирівське староство поступово відроджувалось. Певні позитивні зміни спостерігалися і в Глезневі. Так, у 1732 році в селі було засновано храм, який придбали в селі Лозна Вінницького повіту. Священиками в Глезневі були уніати. Першими з них були Михайло Городиський (з 1732 р), Василь Городиський (середина XVIII ст.), Кирило Бахталовський (XVIII ст.), Кирило Городиський (з 1784 р.) приєднаний до православної віри у 1794 році. У 1762 році в селі побудовано церкву Покрови Божої Матері. Церква була дерев'яною, на кам'яній основі з дзвіницею, покрита залізною жерстю і викрашена зеленою фарбою.

У СКЛАДІ ІМПЕРІЇ

1793 року, після другого поділу Польщі, Поділля було приєднане до Російської імперії. У 1795 році Проскурів став повітовим містом, а села староства Заріччя,

Гречани, Мацьківці, Глезнів, Олешин, Іванкінці та Шаровечка, які раніше належали Замойським, відійшли до казни.

Саме в цей час відбулась чергова зміна власника Проскурівського староства і ним став генерал-аншеф, майбутній фельдмаршал граф Гудович Іван Васильович, який відзначився під час бойових дій в російсько-турецькій війні.

У 1796 році графу Гудовичу стала відома прикра для нього новина – імператриця Катерина II, незважаючи на його заслуги, призначила головнокомандувачем армії для війни з Персією графа Зубова. Іван Васильович з образою подав у відставку. Імператриця відставку прийняла, але одночасно, відзначаючи заслуги Івана Васильовича, подарувала йому Пłosкирівське староство з 1800 душами кріпаків. Таким чином, повітове місто Проскурів та 7 навколишніх сіл (Заріччя, Гречани, Мацьківці, Лезнів, Олешин, Іванківці та Шаровечка перейшли у власність графа Гудовича.

Яким було Лезневе, коли його отримав Гудович, можна дізнатись у «Камеральному і топографічному описі Подільської губернії Проскурівського повіту», датованому 1797-1800 роками: «Село Лезнів розташування має на рівному та дещо крутому косогорі лівого боку річки Бога та лівого ж боку яру, що називають Лезнівка, який до Богу впадає. Оточене село з одного боку вгору по річці Бог – орним полем, з другого – лугом або сінокосом, з третього – річкою Богом, до якого ніс одним сінокосом рівним, з четвертого боку – лісом. У селі дерев'яна невелика Покрова Пресвятої Богородиці церква, обернена з унії у 1795-му році, при ній будинок священика з невеликим фруктовим садом. Стара дерев'яна корчма заїжджа. На ярку Лезнівка невеликий млин на одній греблі з однією дерев'яною кліттю, в якій один борошномельний постав (механізм для помелу зерна), що виробляє за добу 4 корця (близько 400 кг), з корчмою і дерев'яною гуральнею на один котел. Все це перебуває в євреїв на оренді за суму 900 рублів сріблом. Панський невеличкий будинок старий, при якому невеликий фруктовий сад. Також знаходяться ще невеликі панські сади з плодовими деревами й селянські подвір'я розташовані за звичай нерегулярно, і дещо вільно, з невеликими майже при кожному фруктовими садами. До цього села належить млин на два постави на річці Бог».

Повертаючись до біографії Гудовича, зазначимо, що після першої відставки Іван Васильович ще двічі (при імператорах Павлові I та Олександрові I) повертався на військову службу. У 1812 році, за станом здоров'я, в званні генерал-фельдмаршала, граф Гудович остаточно пішов у відставку і повернувся на Поділля, де вирішив зайнятися господарюванням у своїх маєтках. У Гречанах та Шаровечці за його

наказами були створені зразкові пасіки, а у Заріччі, Глезневі та Олешині посаджені чудові сади. У 1820 році генерал-фельдмаршал, граф Гудович пішов із життя і згідно із заповітом був похований у Києві в Софіївському соборі, а села навколо Проскурова дісталися його сину Кирилу.

Маючи землі у Московській губернії, Кирило Гудович не особливо розраховував на прибутки від подільських маєтків і при нагоді розпродав їх різним власникам. Так, Гречани опинилися в руках Сергія Нахімова, родича знаменитого адмірала, а Заріччя та Глезнево після скасування кріпацтва викупили громади селян.

Другою знаменитою подією в історії села після будівництва церкви було заснування у 1864 році першого освітнього закладу – церковно-парафіяльної школи. На утримання школи від селянської громади виділялось 100 карбованців, учитель працював без грошової оплати. В школі навчалось 23 учні чоловічої статі.

В клірових відомостях Свято Покровської церкви Глезнева за 1891 рік писалось, що на той час в селі була церковно-парафіяльна школа, в якій вчилось 20 хлопчиків, 1 школа грамоти, де навчалось 5 дівчаток.

Опис села на межі XIX – XX століть подає відомий дослідник подільської старовини Є.Сіцінський. У 1901 році він писав про Лезневе наступне: «Глезнев – село, розташоване на південному схилі берега Бугу, від Проскурова в 5-ти верстах. Село дуже багате садками. Грунт – чорнозем. За народними переказами, Глезнев був колись розташований значно нижче, на самому березі Бугу, а коли він був розорений і спалений турками чи татарами, то вцілілі мешканці стали селитися трохи вище, в густому лісі, і заснували нове село, зберігши стару його назву. Те місце, де раніше було село, перетворилося на городи та орані поля; там досі є три кам'яні хрести, що ледь виглядають із землі, а це свідчить, що там було кладовище. Селяни в тому місці під час польових робіт дуже часто знаходять глиняний посуд, ложки, залізо, скло тощо. Це місце має назву Селисько. Мешканців у Глезневі чоловічої статі 522, жіночої 492. Всі вони селяни, православні. Католиків є близько 300 душ. Селяни займаються землеробством, а від часу спорудження на протилежному березі Бугу цукрового заводу, ходять туди на заробітки. Храм у Глезневі на честь Покрови Пресвятої Богородиці побудовано 1762 року. За переказами старожилів, цей храм було куплено у с. Лозні Вінницького повіту. У 1868 році стараннями парафіян і священника Григорія Пилина храм розширено добудовою. Церковно-парафіяльна школа для хлопчаків і школа грамоти для дівчаток розміщені у найнятих будинках».

У 1904-1906 роках в селі були побудовані нові цегляні школа і церква, які до теперішнього часу знаходяться в задовільному стані і використовуються за їх прямим призначенням.

В подальшому історія села та доля його жителів склалась за відомим сценарієм: колективізація, голод, репресії, війна та післявоєнна відбудова народного господарства. Радянський період історії Лезнева в зв'язку із наявністю достатньої

кількості відповідної інформації потребує більш детального його вивчення та опису. У січні 1963 року село приєднане до міста Хмельницького, і саме з цього часу починає відлік своєї історії сучасний мікрорайон обласного центру Лезневе.

ЛИХОЛІТТЯ ОСТАННЬОЇ ВІЙНИ

Сумні рядки до історії Лезневого були вписані за роки окупації під час Великої Вітчизняної війни. Біля села у 1942-44 роках функціонував штрафний (т.зв. «український») трудовий табір, який займав приміщення колишньої радянської танкової частини. Тут фашисти утримували порушників окупаційного режиму, а також призначених до відправки в Німеччину. В таборі одночасно знаходилося до 250 ув'язнених, а з 1943 року до 500 осіб, переважно мешканців Проскурова та найближчих районів. Табір був обнесений двома рядами дроту, спочатку його охороняли литовські карателі, згодом – поліцаї. Ув'язнені працювали під їх наглядом переважно на ремонті шосе Проскурів-Вінниця, залучались також до розвантажування вугілля на цукровому заводі, торфу на електростанції, дров на хлібозаводі. Робочий день тривав 11 годин. За найменшу провинність били кийками й прикладами гвинтівок. Ув'язнені часто хворіли на тиф, важкохворих вивозили за територію табору і розстрілювали. До того ж, в Лезневому окупантами було влаштовано єврейське гетто. Розташовувалось воно в колишніх колгоспних конюшнях на східній околиці села. За 500-600 метрів від нього, з 1942 року фашисти проводили масові розстріли євреїв не лише Лезневського, а й Проскурівського гетто. Нині на місці загибелі майже 9 тисяч людей встановлений пам'ятний знак.

СОЦІАЛЬНА І КУЛЬТУРНА СФЕРА МІКРОРАЙОНУ

У Лезневому працює бібліотека, яка надає послуги різним категоріям населення. Є загальноосвітня середня школа, яка в 2010 році відсвяткувала свій 100-річний ювілей. В 2002 році був добудований новий корпус школи завдяки колишньому голові міської ради Чекману Михайлу, депутату від Лезневого Козубняку Володимиру та ініціативній групі активістів комітету самоорганізації населення Лезневого Пахуті Марії, Воцині Юрію, Козинцю Івану та іншим.

З 2000 року працює амбулаторія сімейної медицини.

Була відбудована і почала діяти з 1991 року церква.

У Лезневому працює 7 магазинів, кафе: «Яна», «Гранд», «Елла», ресторан «Плай», перукарня та 2 сауни.

З 2005 року в мікрорайоні почали робити дороги з твердим покриттям. На сьогоднішній день заасфальтовані такі вулиці: Будьонного, Вінницька, Комарова, Кошарського, Профспілкова, Філатова, Тамбовська, Коротченка. Частково заасфальтовані: Набережна, Чернишевського, Шестаковича, Підлісний. В 2005 році почали проводити водогін. Водогін проведений по вулицях: Профспілковій, Будьонного, Філатова, частково по вулицях Кошарського, Шестаковича, та провулку Підлісний.

За роки незалежності України депутатами від Лезневого були: Онищенко О.С., Добля М.М., Козубняк В.Р., Богачук В.Я., Двашко В.С., Симчишин О.С.

БАНДУРИСТ, ПАТРІОТ І БОРЕЦЬ КОСТЬ МІСЕВИЧ – УРОДЖЕНЕЦЬ с.ЛЕЗНЕВЕ

Костянтин Місевич народився 17 листопада 1890 року у селі Лезневе, передмісті Проскурова, у родині адвоката Федора Місевича. 1917 року виборці Проскурівського повіту вибрали Костянтина Місевича депутатом Центральної Ради, як представника Всеукраїнської Ради селянських депутатів.

Під час роботи телеграфістом на станції Проскурів Місевич допомагав командирові 34-го корпусу Російської армії, згодом 1-го Українського корпусу, майбутньому гетьманові Павлу Скоропадському роззброювати московське військо, яке поверталось з фронту. Тривалий час Місевич виконував обов'язки представника Центральної Ради у справах «Синьої дивізії», що формувалася з українських полонених, (які перебували у німецьких таборах в Ковелі). З березня 1918 року дивізія дислокувалася в Києві.

Протягом 1918-1920 років Кость Місевич працював комісаром Подільської залізниці. Спочатку Міністерства залізниці Української держави, потім – Директорії.

У листопаді 1920 року з урядом та армією Української Народної Республіки Кость Місевич змушений був емігрувати до Тарнева, що у Польщі, залишивши у Лезнево дружину Юлію та 4-річну дочку Галину. Деякий час Місевич жив у селі Буців біля Перемишля, а з лютого 1923 року – у присілку Мжиглоди Рава-Руського повіту Львівського воєводства. Там Місевич разом з відомим професором Греголинським створив (а згодом – очолив) Українське товариство пасічників, розписував храми, виготовляв вулики, бандури; навчав молодь гри на ній. Любов до бандури у Місевича була ще з юнацьких років, але одного разу, приїхавши на засідання Центральної Ради до Києва, зайшов до крамниці й купив улюблений інструмент. Невдовзі доля подарувала йому і вчителя – бандуриста Антона Митяя. Запросивши кобзаря погостювати на свій хутір, Місевич кожного вечора почав переймати від нього секрети кобзарського мистецтва. Згодом, 1921 року, Антон Митяй був розстріляний більшовиками за пропаганду української пісні.

З одним із перших своїх учнів – Дмитром Гонтою – 1924 року Місевич здійснив перші гастролі Сокальщиною. Через деякий час до дуету приєднався Данило Щербина, який був придворним гетьмана Скоропадського. Вперше це тріо бандуристів під керівництвом Костя Місевича виступило на Шевченківському святі в Народному домі у Львові в 1925 році. Передувала виступу бандуристів промова

Дмитра Донцова, читав вірші Микола Вороний, народних пісень співав український наддніпрянський хор Дмитра Котка.

Виступи Костя Місевича набули великої популярності серед населення: його запрошували до Станіслава, Тернополя, Почаєва, Коломиї, Жовкви, Кременця та інших міст. З хором Котка він гастролював у Варшаві, Вільнюсі та Берліні. Місевич виступав у гімназіях, читальнях «Просвіти», духовних закладах, де агітував виборців голосувати за прогресивні українські політичні партії перед виборами до Польського сейму 1928-го та 1932-го років. Кобзарі стали добре відомими серед української діаспори.

У листопаді 1929 року Кость Місевич переїхав на Кременеччину (Тернопільська область) й поселився у Млинівцях, що у Бережецькому районі. Тут він познайомився з Маргаритою Боно, талановитою випускницею Київської консерваторії за класом фортепіано та вокалу, дочкою італійського повстанця-гарібальдійця, котрий свого часу емігрував до України. З хором Кирила Стеценка Боно виступала на найвідоміших сценах України, а Микола Леонтович для її сопрано писав обробки українських пісень.

На той час Маргарита Боно була дружиною Романа Бжеського, знаного діяча «Просвіти», власника книгарні у Кременці. Після одного з виступів тріо Місевича у Кременці Бжеський запросив його на гастролі до свого маєтку. Там, власне, і відбулося знайомство Костянтина з Маргаритою Боно.

Коли через деякий час Бжеський розлучився з Маргаритою, вона дала в районну газету таке повідомлення: «Шукаю господаря. Маю дві десятини землі». За цим оголошенням і прийшов до неї Місевич. Почав допомагати по господарству, через деякий час (після смерті дружини Юлії) став її чоловіком і був дуже щасливим з нею.

Кость виготовив для Маргарити бандуру, навчив грати. Створився чудовий творчий дует, який своїми виступами пропагував українську пісню, пробуджував національну свідомість, гідність. Виступи дуету слухали на всій території Великої Волині.

Не стояв Місевич й осторонь тих політичних процесів, що відбувалися на західноукраїнській території, окупованій поляками. Він підтримував зв'язки з членами підпільної Організації Українських Націоналістів (ОУН), особисто з такими відомими діячами ОУН як Сергій Кіндратюк, Юхим Нікітюк, Ілько Терновий. Зазнавав переслідувань з боку польської поліції, котра 1936 року завела на нього особисту справу.

Після вересневих подій 1939 року (окупація Волині більшовиками) Місевич з дружиною залишив Кременеччину й переїхав до Холма (Польща), де 1940 року організував клас бандури в українській гімназії. Крім цього, разом з відомим на той час митцем Демо-Довгопільським створив театр «Заграва», у репертуарі якого були твори, що виконувалися у супроводі бандури.

На початку війни, у 1941 році, подружжя Місевичів повернулося до Млинівців. Кость Місевич, тоді уже надрайонний провідник ОУН, часто їздив селами і містечками Кременеччини, тримав зв'язки із загонами Української Повстанської Армії (УПА) Крука, Хрона, Вихора, Осипа, Яворенка.

Під час польсько-українського протистояння 1943 року на Волині Місевичі були змушені часто переховуватися, переїжджаючи з однієї місцевості в іншу, 6 квітня того року окупантське керівництво оголосило на Кременеччині, де знаходився штаб УПА-Південь, надзвичайний стан. Якою в той час була ситуація на Кременеччині, свідчать архівні документи. Так, 16 липня 1943 року полковник Соколов, тимчасово виконуючий обов'язки начальника Українського штабу партизанського руху, розвідувальним зведенням №58 повідомляв кремлівське керівництво: «За даними на 12.06.43 року до Почаєва з Варшави прибуло 1500 озброєних поляків для боротьби з партизанами й українськими націоналістами. Польські озброєні загонами прибули також в Межиричі, Тучин, Рокитне, Словечне й Костопіль. Загонами палять українські села й грабують населення».

Наприкінці вересня того року проти УПА-Південь німці кинули цілу армію, якій допомагали згадані вище польські загонами. Внаслідок цієї операції штаб УПА-Південь, що знаходився поблизу села Антонівці Шумського району, змінив місце дислокації. Почалися масові облави у населених пунктах краю.

У ніч з 10 на 11 вересня 1943 року Кость Місевич з дружиною переховувалися на хуторі Загатки біля села Попівці у господаря Федора Волинця. Вранці хутір оточила група жандармів на чолі з начальником Почаївської жандармерії поляком Мислінським, котрого Місевич знав з часів спільної з поляками боротьби проти більшовицької окупації 1920 року. Дружина зуміла втекти, а Кость Місевич при затриманні був тяжко поранений пострілом в спину. Ще живий (по дорозі до Почаєва), лежачи на жандармській підводі, Кость Місевич бритвою перерізав собі горло...

Того ж дня Костя Місевича поховали близькі люди та загін УПА на кладовищі Попівців біля Свято-Миколаївської церкви. Місце його поховання було невідоме до середини 90-х років минулого століття, доки його не вказала Марія Волинець, дружина Федора Волинця, в оселі якого в останні години життя переховувався Місевич.

Ім'я Костя Місевича нині носить Школа кобзарського мистецтва у Нью-Йорку.

Серед його учнів – відомі бандуристи: Зиновій Штоквас (1920-1968, похований у Бруці, США); Юрій Сінгалеви́ч (1911-1947, загинув в автокатастрофі у Львові), який першим з галицьких бандуристів виступив у радіоефірі у 30-х роках; Степан Малюца (1915-1951, м.Клівленд США), автор гімну Української Галицько-Волинської Республіки «Гей, степами!»; Семен Ластович-Чулівський (1910-1987, Мюнхен, вивчав технологію виробництва бандур від Місевича, був членом української капели бандуристів ім. Шевченка, отець Сергій Кіндрявий-Пастухів – мистецький керівник

Школи кобзарського мистецтва у Нью-Йорку, активіст громадського руху «Українці Америки за Київський патріархат», член редколегії однойменного журналу.

Ім'я Місевича почало повертатися із забуття завдяки старанням його послідовників. Назар Волощук, рівненський бандурист, дослідник творчості нашого земляка, написав пісню «Пам'яті повстанського кобзаря Костя Місевича», яка вперше була виконана ним 14 вересня на відкритті пам'ятника в Попівцях.

Використані джерела:

1. Єсюнін С. До історії мікрорайонів міста Хмельницького / С.М. Єсюнін //Літопис Хмельниччини – 2007: краєзнавчий збірник. – Хмельницький, 2007. – С. 129-140.
2. Єсюнін С. За що подарувала Катерина II села біля Проскурова фельдмаршалу Гудовичу // Є-Поділля. – 25 грудня 2008. - №52. – С.4.
3. Манзюк С. Лезневе: від маленького села до мікрорайону обласного центру // Є-Поділля. – 4 серпня 2011. - №31. – С.5.

Підготувала:

бібліотекар бібліотеки-філії №6

Барабаш Галина Іванівна